

3. predloge, preporuke i mere za poboljšanje kvaliteta, povećanje proizvodnje i potrošnje mleka i mlečnih proizvoda.

Program izlaganja obuhvatio je ove probleme:

1. Značaj mleka u ishrani čoveka, naročito dece.
2. Proizvodnju i potrošnju mleka kod nas i u svetu.
3. Tehnologiju obrade mleka (pasterizacije i sterilizacije) sa tehnološkog i zdravstvenog stanovišta.
4. Snabdevanje mlekom naših gradova i industriskih naselja.

Svi referati sa ovog Simpozijuma biće štampani u »Mlekarstvu« u toku 4 naredna broja. Društvo je vrlo zahvalno Uredništvu časopisa na razumevanju i prijemu predloga, da se svi članci štampaju u narednim brojevima »Mlekarstva«.

Dr. M. B. M.

Ing. Dušan Pavličić, Beograd
Institut za mlekarstvo FNRJ

PROIZVODNJA MLEKA I MLEKARSKA INDUSTRIJA

Proizvodnja mleka zavisna je od niza faktora, među kojima u prvom redu dolaze kvalitetno i brojno stanje muzne stoke, krmna baza, klimatski uslovi itd. Navedeni faktori nisu jedini, mada su veoma bitni za definitivno odlučivanje o daljem razvoju mlekarstva. Ovu činjenicu najbolje potvrđuje stanje i razvoj mlekarstva u našoj zemlji pre i u prvim godinama posle rata. Zaostala privreda, kakva je bila u našoj zemlji, imala je snažnog odraza na razvoj stočarstva odnosno mlekarstva, tako da je ono sa manjim izuzecima više stagniralo nego što se razvijalo. Niska proizvodnja mleka po grlu, koja se kretala oko 800 lit godišnje, zadovoljavala je donekle potrebe proizvođača i ograničene potrebe neproizvođačkog stanovništva, koje je pre rata iznosilo jedva 15% od ukupnog broja stanovništva. Već samo ova cifra govori, da je privreda bila nerazvijena, a prema tome i potrebe za mlekom i mlečnim proizvodima bile su veoma neznatne. Razumljivo je da niska potrošnja mleka nije mogla uticati na jačanje izvešnih faktora u pravcu povećane proizvodnje mleka kao što su: selekcija, krmna baza i niz ekonomskih mera.

Već u prvim godinama posle rata došlo je do brze promene odnosa proizvođačkog i neproizvođačkog stanovništva. Industrijalizaciji naše zemlje dat je prioritet u razvoju privrede uopšte. U tom periodu javljaju se i prve ozbiljne potrebe za većim količinama mleka i mlečnih proizvoda. Svakako, tada se nije mogla obratiti posebna pažnja razvoju poljoprivrede, pa prema tome ni mlekarstvu, koje je još bilo unazađeno u odnosu na predratni period. Ovakvo stanje je zahtevalo i neke izuzetne mere (obavezni otkup), da bi se ublažile nestašice. Od ovih prelaznih mera nije se moglo očekivati, da će doneti neko poboljšanje, ali su bili prvi počeci ka tretiranju i razmatranju o daljnem rešavanju pitanja proizvodnje i snabdevanja gradova i industriskih centara sa mlekom. Tako su pojedini veći

gradovi počeli sa obnovom, rekonstrukcijom i izgradnjom mlekara na bazi postojeće proizvodnje mleka i perspektivnim planovima. Postepeno su stvarane mreže sabirnih i prihvatnih stanica, koje su omogućile proizvođačima da viškove mleka mogu lako unovčavati. Ova veza proizvođača i mlekare učinila je prvi ozbiljan korak ka povećanju dalje proizvodnje mleka. U pojedinim reonima dolazi do brže preorijentacije u pravcu proizvodnje mleka putem poboljšanja stočnog fonda, krmne baze, smeštajnih prilika itd. Ovom razvoju znatno su pripomogle izvesne mere koje su učinile lokalne vlasti, razne organizacije, republike i zajednica u celini.

Brža proizvodnja mleka bila je uslovljena u ovim reonima i područjima, gde su potrebe za svežim mlekom veće, a uslovi bolji. Takva je situacija bila na područjima skoro svih naših većih gradova, kao što su: Beograd, Zagreb, Ljubljana i dr. U tim reonima došlo je do veće produktivnosti po grlu, koja se već danas kreće u granicama od 1700 do 2500 lit.

Sporiji razvoj proizvodnje mleka išao je uglavnom u brdskim i planinskim krajevima, gde je broj mlekara bio neznatan i tehnička opremljenost slaba. Uz ovo, organizacija proizvođača išla je sporije, tako da proizvodnja mleka i danas pokazuje slabiji porast u tim krajevima.

Razvoj zadrugarstva i socijalističkih odnosa na selu uticali su na povećanu proizvodnju mleka i stvaranje većih tržišnih viškova. Saradnja, koju su mlekare uspostavile sa proizvođačkim organizacijama putem ugovaranja: cena, količina i kvaliteta mleka imala je znatan uticaj na povećanje proizvodnje, na higijenske uslove i na bolju ishranu i smeštaj stoke. Pored zadruga, poljoprivredna dobra već danas predstavljaju ozbiljne proizvođače mleka. Sitnu i razbijenu proizvodnju mleka postepeno treba da zameni proizvodnja na socijalističkim gazdinstvima, koja imaju sve preduslove za to povećanje. Ovo povećanje usloviće u isto vreme sniženje troškova proizvodnje, što će uticati na povećanje potrošnje mleka.

Znatan faktor za brži razvoj proizvodnje mleka svakako je i prelaz na formiranje slobodnih cena, koje su stimilirale proizvođača i ekonomski uticale na njegovu orijentaciju ka većoj proizvodnji.

Kako su navedeni uslovi i drugi faktori uticali na povećanje proizvodnje mleka, vidi se iz sledećih podataka:

Proizvodnja mleka u FNRJ po godinama	litara	indeks povećanja
1952	1.464 miliona	100
1953	1.696 „	115,8
1954	1.701 „	116,1
1955	1.861 „	127,1
1956	2.024 „	138,2
1957	2.309 „	157,7

Plan za 1961 godinu predviđa 2.885 miliona lit. U svakom slučaju dalje povećanje proizvodnje mleka ići će mnogo brže, jer postojeći kapaciteti danas pretstavljaju solidnu bazu za dalje napredovanje mlekara,stva,

a sredstva koje ulaže zajednica u poljoprivredu omogućiće prebacivanje predviđenog plana.

Koliko je proizvodnja mleka, a prema tome i potrošnja još nedovoljna, vidi se iz analize koja je učinjena za 1956 god. Proizvodnja mleka po stanovniku iznosila je oko 113 lit godišnje. Ova proizvodnja je različita u pojedinim republikama, tako da za Sloveniju iznosi oko 221 lit, Hrvatsku 166, Srbiju oko 86, a na Makedoniju otpada 41 lit.

Po glavi poljoprivrednog stanovnika prosek za FNRJ iznosi 182 lit, od čega u Hrvatskoj 307, Sloveniji 252 i Srbiji 120 lit godišnje.

Potrošnja mleka i mlečnih proizvoda — preračunato sve na mleko, kod nepoljoprivrednog stanovništva u 1956 godini iznosila je oko 104 lit po glavi godišnje. U pojedinim republikama ova potrošnja kretala se: Slovenija 187, Hrvatska 123, Srbija 68 lit.

Iz navedenih podataka vidi se, koliko je naša proizvodnja nedovoljna da podmiri minimalne potrebe nepoljoprivrednog stanovništva, a to se naročito ogleda u pojedinim republikama, gde je dnevna potrošnja po glavi stanovnika (Bosna i Hercegovina) 0,1 lit.

Proizvodnja mleka u 1961 godini, kao što je gore izneto, biće 2.885 miliona lit, što iznosi po jednom stanovniku 147 lit godišnje. Potrošnja mleka po glavi nepoljoprivrednog stanovništva iznosiće 137 lit preračunato u svežem stanju, dok po pojedinim republikama: za Sloveniju 290, Hrvatsku 165, Srbiju 150 lit.

U ostalim republikama stanje potrošnje mleka neće biti znatno povećano. Međutim, dnevni prosek za FNRJ u 1961 godini iznosiće oko 0,375 lit, odnosno samo sveže mleko 0,250 lit, što se ne može smatrati kao zadovoljavajuće.

Potrebe obezbeđenja tržišta i povećanje količina mleka nužno su nagale podizanje novih mlekara. Stare mlekare po svom kapacitetu i opremi nisu zadovoljavale savremenim potrebama tržišta, pa se radi toga pristupilo njihovoj obnovi i rekonstrukciji odmah posle rata. Isto tako pristupilo se i izgradnji savremenih mlekara. U izgradnji novih objekata davan je prioritet konzumnim mlekarama, koje su građene na savremeni način i uvodile savremenu opremu, zahvaljujući pomoći međunarodne organizacije — UNICEF.

Ove mlekare pružile su dosad veliku pomoć gradovima — gde su podignute, u snabdevanju stanovništva mlekom i mlečnim proizvodima. — Neke od njih učestvuju u snabdevanju i do 90% dnevnih potreba. Svakako, bez ovakvih mlekara ne može se ni zamisliti redovno snabdevanje velikih naselja zdravim i kvalitetnim mlekom.

Postojeći kapaciteti za obradu i preradu mleka u 1956 godini iznosili su 1.207.000 lit dnevno. Ovi kapaciteti po republikama izgledaju ovako: Srbija 450.000 lit, Hrvatska 374.000 lit, Slovenija 261.000 lit, Bosna i Hercegovina 66.000 lit, Makedonija 55.000 lit i Crna Gora 1.500 lit dnevnog kapaciteta. Prema postojećem stanju, veći deo kapaciteta otpada na konzumne mlekare.

Pre rata kapaciteti mlekara bili su oko 426.000 lit mleka dnevno, što znači da je izgrađeno novih kapaciteta za 781.000 lit do 1956 godine. Sa gledišta mlekara, ovo upoređenje daje podatak koliko je izgrađeno novih

kapaciteta. Po svom značaju, opremi i radu, mlekare pre rata ne mogu se upoređivati sa današnjim, jer znamo da sa izuzetkom par mlekara u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji, sve ostale su bile na nivou zanatske radinosti. Međutim, nove mlekare izgrađene posle rata, pa one koje su obnovljene u svom procesu rada, unele su delimično ili potpuno novu opremu, koja im omogućava proizvodnju boljeg kvaliteta, asortimana i rentabilnosti. Istina, ovaj proces ne ide tako brzo kao što zahvata savremeno tržište, zbog pomanjkanja materijalnih sredstava i zbog nedovoljnog angažovanja domaće industrije, da osvoji i proizvede najveći deo potrebne mlekarske opreme.

Mlekare danas, a naročito konzumne, osvojile su ili su u toku osvajanja raznih vrsta mlečnih napitaka, sladoleda i drugo. Preradne mlekare uvode u proizvodnju nove vrste mlečnih preradevina i usavršavaju postojeće proizvode prema svojim tehničkim mogućnostima. Danas na našem tržištu imamo bogat asortiman mlečnih proizvoda, čiji kvalitet još ne zadovoljava, te im se mora obratiti posebna pažnja. Smatramo, da je nužno ovladati i osvojiti one proizvode koje tržište odnosno potrošač najviše traži. Pri ovome mora se voditi računa o našim tehničkim mogućnostima za čuvanje i lagerovanje tih proizvoda, pa o pakovanju i ambalaži koja ne bi zahtevala povećanje troškova u većoj meri. Poseban problem predstavljaju neki mlečni proizvodi, koji se proizvode u velikim količinama i koji su dobrog kvaliteta, a odgovaraju ukusu potrošača (beli sir). Glavnu poteškoću kod ovih proizvoda predstavlja čuvanje odnosno lagerovanje i transport.

Dalji razvoj naše mlekarske industrije zahveta nove investicije, nova tehnička sredstva i stvaranje kadrova koji bi zadovoljili potrebe mlekara i tržišta.

Povećanje proizvodnje mleka do 1961 godine zahteva izgradnju novih kapaciteta za neko 1,180.000 lit. Do ovih podataka došlo se na osnovu analize dalje proizvodnje mleka, postojećih kapaciteta i tržnih viškova, koji će nastati do 1961 godine.

Analiza je pokazala, da je potrebno izvršiti izmenu i dopunu opreme u pojedinim postojećim objektima i predviđa potrebna sredstva investiranja u nove objekte. Ova cifra iznosi ukupno za FNRJ oko 16 milijardi dinara, što predstavlja znatno povećanje u odnosu na dosadašnje investiranje, koje je iznosilo oko 6 milijardi dinara.

NAPOMENA: Najveći broj podataka u ovom referatu uzet je iz analize koja je rađena za Savezno izvršno vijeće.

==== Mlijeko = zdravlje =====